

Makreel, kerstbomen en friet

De Brexit raakt ook het communicatievak

Coronamoe, dat kennen de meeste communicatieadviseurs maar al te goed, na alle inzet vanaf half maart 2020. Wanneer het stof lijkt neer te dalen met een nieuw 'normaal' onder handbereik, verandert het coronaregime weer, met opnieuw een sprint in communicatie tot gevolg. Maar naast deze moeheid, zijn sommige vakgenoten daar bovenop ook nog eens Brexit-moe. En daar hebben ze alle recht toe. Zij zijn al ruim vier jaar bezig met voorspelde gevolgen, de mogelijke afspraken en de voorbereidingen voor vele deadlines, die al of niet gehaald worden.

Het resultaat van het referendum in juni 2016, waar met een nipte meerderheid de Britten ervoor kozen uit de Europese Unie te stappen, had grote gevolgen voor alle betrokkenen in het internationale verkeer met het Verenigd Koninkrijk. Kernwoord was en bleef tot op het einde *onzekerheid*. Onzeker was wanneer, met deal of zonder deal en onder welke voorwaarden het Verenigd Koninkrijk de Europese

Unie ging verlaten. En hoe ga je om met onzekerheid in communicatie?

Tijdens de jaarlijkse Brusselreizen van de Logeion-vakgroep public affairs bleef 'Brexit' een rode draad. De communicatiestrategie van de Europese Commissie was duidelijk, niemand van de gesprekspartners en inleiders van de Europese Commissie sprak zich uit over wat er gebeurde in het

‘Brexit was en is een politiek statement van jewelste, dat na het referendum in 2016 de internationale verhoudingen binnen de Europese Unie meteen deed verschuiven’

Verenigd Koninkrijk (aftreden May, opkomst Johnson) én niemand ging in op boeiende scenario's of hypothetische uitkomsten van onderhandelingen.

Duidelijk werd ook dat de Europese Unie namens alle 27 lidstaten als één gesprekspartner bleef spreken met het Verenigd Koninkrijk. In internationale verhoudingen is dat een opgave van formaat, gelet op de grote belangen van landen. De Britten met een reputatie als geboren spindoctors probeerden tevergeefs landen tegen elkaar uit te spelen. Tijdens de vakgroepbezoeken in Brussel zijn voorbeelden genoemd van wekelijks bellende Britse ambassadeurs, over talloze thema's of voorstellen over tarieven, certificering en diploma's. De andere kant van het verhaal is dat 'de Britten' in de diverse Europese overleggen eigenlijk niet meer als gesprekspartner meededen of zelfs uit eigen beweging wegbleven. Het ene moment ben je nog basisspeler en het volgende moment kom je niet eens meer de kleedkamer uit.

Scenario's

Communicatievakgenoten, werkzaam bij overheden, bedrijven en (maatschappelijke) organisaties, moesten zich voorbereiden op talrijke scenario's van hoe om te gaan met internationale verhoudingen, een 'deal or no deal'. Brexit raakt immers alle pijlers van de samenwerking binnen de Europese Unie: de vier vrijheden van de interne markt, de vele samenwerkingsprogramma's (onder meer op het gebied van innovatie), maar ook defensie, inlichtingen, justitie en politie.

Aanvankelijk richtten de communicatieactiviteiten zich op het overtuigen dat het menens was. In 2017 werd er bijvoorbeeld bij de branchevereniging van zorgorganisaties ActiZ nog wat lacherig gedaan over de Brexit en de gevolgen voor die sector. Dat was allemaal politiek en sowieso 'het Verenigd Koninkrijk', dus wat zou de zorg in ons land er nou mee te maken krijgen? De verhuizing van de European Medicines Agency (EMA) naar Amsterdam en aanhoudende waarschuwende berichten vanuit het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) over personeel met Brits paspoort, geneesmiddelen en certificering van hulpmiddelen, hielpen uiteindelijk om ook binnen ActiZ de gevolgen van de Brexit goed in beeld te brengen.

Taskforce Brexit

"Een paar dagen na het referendum in juni 2016 hebben we een taskforce Brexit opgericht", zegt Winand Quaedvlieg, hoofd van het kantoor van VNO-NCW en MKB Nederland in Brussel en permanent vertegenwoordiger bij BusinessEurope en SMEunited, de respectieve Europese koepelorganisaties. "In deze taskforce met zeventig leden, vertegenwoordigers van brancheorganisaties en grote bedrijven, waren aanvankelijk de inspanningen vooral gericht op het eerste doel: zorgen voor input voor de onderhandelingen, het public affairs werk. Vanaf januari 2018 werd samen met de overheid de focus versterkt op het tweede doel: de voorlichting aan ondernemers. Nog te weinig ondernemers wagen zich aan het voorbereiden op Brexit."

Weliswaar ging door die campagne het aantal bedrijven dat zich voorbereide flink omhoog, maar veel ondernemers namen een afwachtende houding aan. Quaedvlieg merkt daarover op: "Ondernemers wegen risico's. Het is moeilijk je voor te bereiden als er nog verschillende uitkomsten mogelijk zijn: een akkoord met onbekende inhoud of een *no deal*."

Veel bedrijven bleven hangen in het stellen van vragen over de afloop, zo bleek uit een onderzoek van Kantar, in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat). Quaedvlieg erkent dat het trage onderhandelingsproces en het telkens verschuiven van de deadline voor het definitieve vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie in de voorlichting richting ondernemers een forse communicatie-uitdaging met zich meebracht.

Transitieperiode

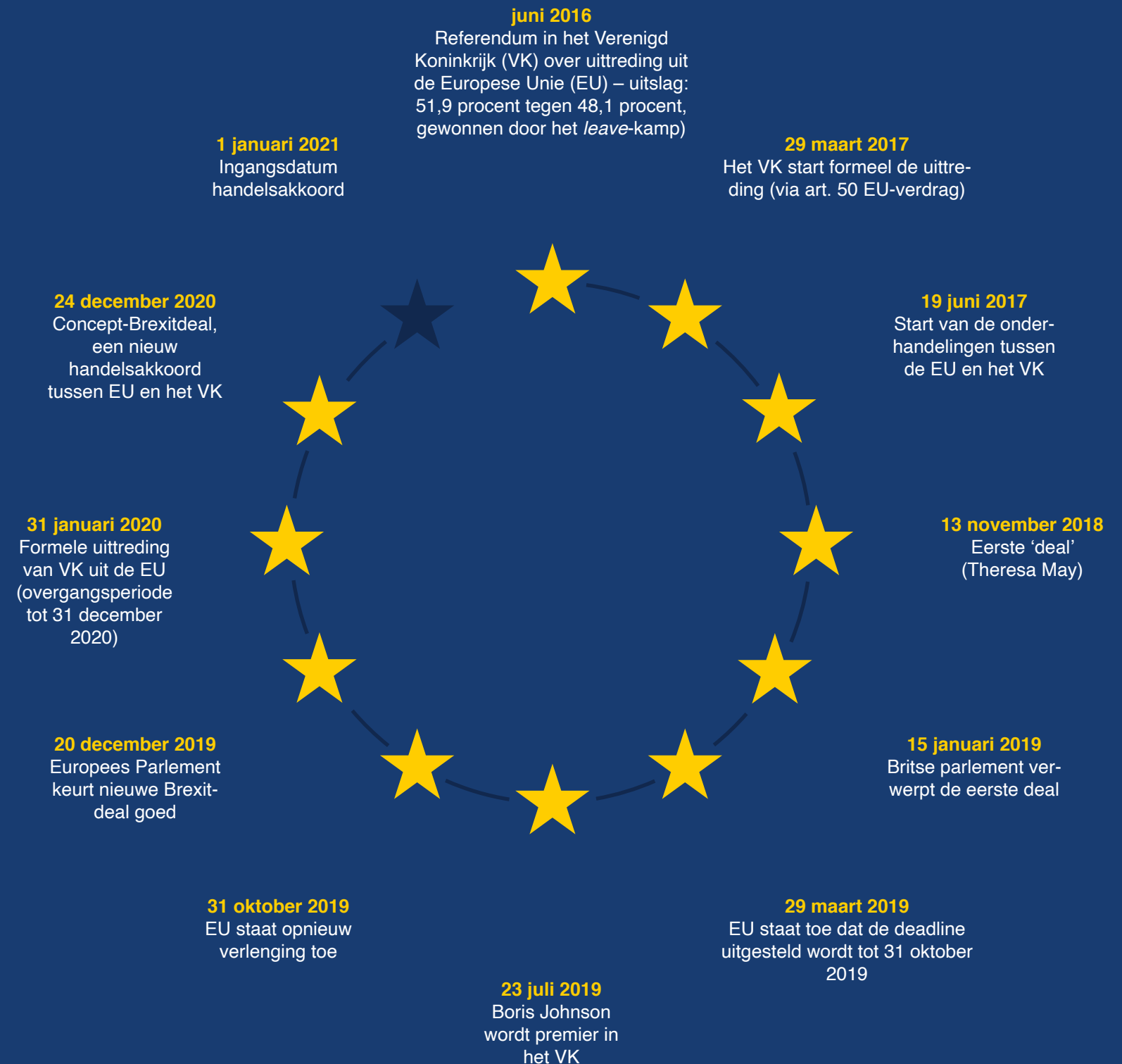
Op 31 januari 2020 trad het Verenigd Koninkrijk officieel uit de Europese Unie. Echter, alle economische regelgeving bleef geldig tot het eind van de transitieperiode op 31 december dat jaar. Het leek of er niets was veranderd, maar minister Blok van Buitenlandse Zaken waarschuwde Nederlandse bedrijven: tussen de Europese Unie en de Britten werd weliswaar nog driftig onderhandeld, maar er dreigde een 'no deal-Brexit'.

Het ministerie startte daarom in samenwerking met VNO-NCW en MKB-Nederland vanaf januari 2020 een nieuwe voorlichtingscampagne, waarin het speciale Brexit-loket wederom onder de aandacht werd gebracht. De boodschap was toen voor de Nederlandse ondernemers: 'zorg dat Brexit je niet in de weg zit'.

Quaedvlieg: "We hebben onnoemlijk veel bedrijven weten te bereiken. En dat was nodig ook, want veel mkb'ers hebben nog nooit naar landen buiten de Europese Unie geëxporteerd. Vooral de laatste maanden van dit jaar hebben we de boodschap verhard. De onderhandelingen liepen zo stroef dat een 'no deal' heel aannemelijk was. Ook moesten ondernemers beseffen dat er zeker geen uitstel kwam, dat op 1 januari 2021 het mes van de guilotine zou vallen."

Bedrijven deden alsnog de Brexit-scan, die de consequenties voor het betreffende bedrijf inzichtelijk

Tijdpad van de Brexit

maakt. Sommigen drongen het aandeel Verenigd Koninkrijk in hun export terug of legden voorraden in het Verenigd Koninkrijk aan. Anderen maakten afspraken met Britse toeleveranciers en velen vroegen een douanenummer aan en regelden het transport goed.

Ondanks alle aandacht in de media, alle waarschuwingen vanuit brancheverenigingen en de campagnes met het blauwe Brexit-beest leek in november 2020 nog steeds een derde van de bedrijven in Nederland te wachten met het treffen van voorbereidingen. Dat werd bevestigd door brancheorganisatie Transport en Logistiek Nederland (TLN) die in de media begin december berichtte dat tien procent van de logistieke dienstverleners onvoldoende was voorbereid.

Voorlichting

Havenbedrijf Rotterdam behoorde tot de groep bedrijven die zich wel tijdig en goed voorbereidde. De grootste haven van Europa keek na het referendum in 2016 de kat nog wat uit de boom, pakte vervolgens in 2017 flink door en kon eind 2020 concluderen dat de haven klaar was met alle voorbereidingen. Mark Dijk (manager external affairs, Port of Rotterdam), de 'Brexit-man van de haven', mocht zelfs in een *virtual meeting* van de House of Lords EU Goods Sub-Committee zijn zorgen uitspreken of beide zijden voldoende voorbereid waren en of 'awareness' nog steeds ontbrak bij een deel van de ondernemers.

In zijn webinar voor de Beroepsvereniging voor Public Affairs (BVPA) gaf Dijk in december 2020 aan dat de campagne 'getreadyforbrexit' geholpen heeft in die brede bewustwording en vooral in de concrete voorbereidingen om vertraging in transport te voorkomen. Met behulp van simulatie- en impactstudies hebben overheden en bedrijfsleven gewerkt aan nieuwe ict (Haven), nieuwe parkeerplaatsen voor vrachtauto's (Rijkswaterstaat) tot en met het aantrekken van een legertje van zeshonderd nieuwe douaniers (Douane) en negentig nieu-

we dierenartsen bij inspectiepunten (Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit). Terugkijkend is een *tipping point* in de aanpak van de Haven zelf het besluit halverwege 2018 om maar eens te stoppen met het volgen van de politieke actualiteit en te starten met concrete voorbereidingen. Alle politieke actualiteit leidde vooral af en zorgde voor uitstel van voorbereidingen.

Caleidoscoop

Brexit was en is een politiek statement van jewelste, dat na het referendum in 2016 de internationale verhoudingen binnen de Europese Unie meteen deed verschuiven. De betekenis van een nieuw handelsverdrag (of deels, of niet!) is vooral op de werkvloer te merken. Formeel hoorde het Verenigd Koninkrijk sinds 31 januari 2020 al niet meer bij de Europese Unie. Alleen, de Britse regering en de Europese Unie hebben tot 24 december dat jaar geen handelsverdrag kunnen sluiten. Tot het einde aan toe hebben de onderhandelaars aan beide zijden als hanen met opgestoken veren van zich laten horen in de media.

Brexit is, even denkend vanuit public affairs, een walhalla van bestuurlijke scenario's en politieke twisten. Brexit beschrijven is als het beschrijven van de patronen in de caleidoscoop. Iedere dag wisselden de patronen. Zelfs op het moment dat dit artikel geschreven wordt, komen dagelijks nieuwe berichten binnen over de onderhandelingen, over vooruitgang, over telefoontjes tussen beide partijen en natuurlijk over vis, heel veel vis. Op de persconferentie over het handelsakkoord met de Europese Unie droeg de Britse premier Boris Johnson niet voor niets een stropdas met een vissenmotief, een 'pesterijtje' aan het adres van de lidstaten van de Europese Unie.

Eind 2020 zagen we een nieuw fenomeen van hamsteren om tekorten, hogere kosten en extra papierwerk te voorkomen. Britse bedrijven die nog snel kerstbomen en friet uit Nederland haalden, terwijl Nederlandse transporteurs overuren draaiden om goederen uit het Verenigd Koninkrijk te krijgen. On-

dernemers in Nederland vreesden de schade, want ook bij een nieuw handelsakkoord volgen nieuwe regels, douaneformaliteiten en controles op in- en uitgaande goederen. Beelden van lange files van vrachtwagens in Calais, honderden opleggers bij Hoek van Holland en een nieuwe parkeerplaats voor vijftienhonderd vrachtwagens naast een 13^e-eeuws kerkje in Dover ondersteunden sombere verwachtingen.

Conceptakkoord

Inmiddels, sinds 24 december 2020, weten we van de 'Brexit-deal', het conceptakkoord tussen de Europese Unie en het Verenigd Koninkrijk (met bijlagen zo'n 1259 pagina's), waarover de lidstaten zich gaan buigen. Is het nu dan klaar voor bedrijven? Quaadvlieg: "Nee, ik verwacht in het nieuwe jaar heel veel vragen, want in het Verenigd Koninkrijk is naar onze informatie veel nog niet geregeld. Bedrijven krijgen extra kosten, omdat producten als geneesmiddelen nu dubbel gecertificeerd moeten worden, in het Verenigd Koninkrijk en de Europese Unie. Het gaat om duizenden gedetailleerde normen en regels. Ik ben blij met de deal, want zonder een akkoord zou volgens een recente studie van ABN AMRO de schade voor het bedrijfsleven vier keer zo hoog zijn. Maar de torenhoge kosten en de verwachte chaos van Brexit onderstrepen dat een land een dergelijk roekeloos besluit nooit in een politieke oprisping mag nemen. Flink wat Europese lidstaten verankerden daarom het lidmaatschap van de Europese Unie in hun Grondwet. VNO-NCW en MKB-Nederland steunden een voorstel van Tweede Kamerleden Rob Jetten en Kees Verhoeven om dat in ons land ook te doen."

Al met al is er een handelsakkoord met een zwart randje, een vrij dun handelsakkoord. Als het aan de beeldende voortekenen ligt, blijft het somber gesteld: de kat van Downing Street, die tevergeefs een stadsduif te grazen wilde nemen voorafgaand aan de persconferentie, een gemuteerd 'Brits' coronavirus en de storm Bella die over komt waaien... —